

શ્રી પાક ઈરાનશાહની મદદ હોજો !

(રોજ ૩૦ માહ ૫ ૧૨૬૭. ય. ઝ.)

મરહુમ મોખેદ ભીખાજી દીન્યારજી

ઉનવાલાની અંદગી ઉપરથી

ઉપનતા વિચારો.

11

1928

વાચક કરનાર:—

રસ્તમ ભીખાજી અંધ્યાજીના, બી. એ.

છપાવી પ્રગટ કરનાર:—

અઝમી ખાદેખાને ઈરાનશાહની
ઠરોળ્લરી કમીટી.

ઉદવાડા ય. ઝ. ૧૨૬૭. ઇ. સ. ૧૯૨૮.

સુરત—ખપાટીયા ચકલા, લક્ષ્મીનારાયણની વાડીમાં આવેલા “ જૈન
વિજય ” ગ્રી. પ્રેસમાં મૂલચંદ કસનદાસ કાપડિયાએ છાપ્યું.

૧૩૮-૫૦

અંબુમનના માનવંત સાહેબો, ઝંદ અવસ્તા સ્કુલના

ત્યા અંગ્રેજ સ્કુલના વિદ્યાર્થીઓ,-

જ્યારે આપણા લોકપ્રિય મંડળે સેવકને પ્રસંગને અનુસરતું કાંઈક વિવેચન કરવાને સૂચના કરીધી, ત્યારે મેં સાદ સાદ ના પાડી અને ના કહેવાના કારણો ખુલ્લાં હતાં. પહેલું કારણ એ કે, મરહુમની કારકિર્દીનું જો મહારે ધ્યાન કરવાનું હોય, તો મરહુમનું જીવન ચરિત્ર મહારા કરતાં અહીં ઘણાક ઉમરે ભરાયલા પદ્ધ સાહેબો હાજર છે કે જેઓ મહારા કરતાં વધારે અચ્છી રીતે જાણે છે. વળી, આપણુ કરવાને ના કહેવાનું બીજું અને ખાસ કારણ એ હતું કે: ત્હમારામાંના ઘણાકો બુઝોર્ગ ઉમરના છે, તો તેઓ સનમુખ લાંબી લાંબી નશીહતની હેઠાયત કરવું મને બીલકુલ ગમતું નથી. પરંતુ, જ્યારે મેં આપણા મંડળના કારોબારીઓને વળતી એવી સૂચના કરીધી કે હું “મરહુમ ભીખાજી જિનવાળાના જીવન ચરિત્ર ઉપરથી ઉપજતા કેટલાક વિચારો”-એવા વિષય ઉપર કદાચ બોલી ચકીશ ત્યારે આ સૂચના આપણા મંડળના સાહેબોને ઘણીજ આવકારદાયક લાગી. અને એ મક્કસદથી સેવક આજના ગંભીર અને ગમગીની ભર્યા દિવસે ત્હમો સનમુખ ઉભો છું.

અહરથો, હું જ્યારે ઉદવાડાની શ્રી ધરાનશાહની ભૂમીમાં જન્મ પામેલા નામાંકિત મોખેદ ભીખાજી દીન્યારજી જિનવાળાને યાદ કરું છું ત્યારે એકદમ ઇચ્છા વિરૂધ્ધ, દુન્યાની તવારીખમાં અમર થઇ ગયલા મહાન પુરુષોની યાદ મગજે ચઢી આવે છે, અને તેથીજ અહરથો, હું જ્યારે મરહુમના સદગુણોની યાદ ત્હમો સનમુખ આજે કરીશ, ત્યારે ત્હમો એમ જરૂર ખાત્રીથી માનજો કે હું દુન્યાના તવારીખમાં અમર થઇ ગયલા સધળા મહાન પુરુષોના સદગુણનું વિવેચન કરું છું. સખખ, માણસ માત્રમાં નિતિ અને સદગુણ એકજ છે. આપણા ઉદવાડા ગામની સીમા છે; સુરત શહેરની સીમા અને હદ છે; હિન્દના મુલકની પણ હદ છે. તેમજ હિન્દુસ્થાનના મુલકના લોકોની ચામડીનો રંગ જુદો છે; આફ્રિકાના પહાડી લોકોની ચામડીનો રંગ જુદો છે. અને વેલાતના અંગ્રેજોની ચામડીનો રંગ જુદો છે. પરંતુ, નિતિ, લાગણી, અને સદગુણનો રંગ જુદો નથી કે તેની હદ નથી પણ તેનો એકજ પ્રવાહ છે. તેથીજ જે સદગુણ જરથોસ્ત સાહેબમાં કે શ્યાવક્ષ-નર-અશોમાં હતો તેજ સદગુણ હિન્દુસ્તાનમાં હરિશ્ચંદ્રમાં પણ હતો.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

अनुक्रमांक १३८-५० वर्गीक

પુસ્તકનું નામ ઉનવાલાની ગંદગી
ઉપરથી ઉપજતા પચારો
વિષય સં. ૨૭૩૭૮૪૫૬ નં. ૩૫૫૪

તેમજ જે સદગુણ અયોખ્યાની રાણી સતવંતી સીતામાં હતો તેજ સદગુણ રાજબધ ટાવર ઉપરથી પડી, બદકારોથી પોતાની હોરમત બચાવવાને જે પારસી અબળાઓએ પોતાનો પ્યારો જન આપ્યો હતો તેઓમાં પણ હતો.

(૧) મરહુમ લીખાજી દી-ચારજી ઊનવાળાનો ખેંચાયકારક દીલ જીતી લેનાર સ્વભાવ.

એ એઓનો પહેલો સદગુણ છે. એને અંગ્રેજીમાં (Magnetic personality) કહે છે, એક આશક પોતાની માથુક તરફ જેમ લોહચું-બકની માફક આકર્ષાઇને દોરવાય છે, જેમ એક તપમાં એકતાન થઇ ગયેલો તપેશ્વરી બાવો પોતાના ઇશ્વર તરફ ખેંચાય છે-તેમ મરહુમના સમાગમમાં અને ઘાડા પરિચયમાં આવનારાઓ મરહુમના આ ચમત્કારીક દીલ જીતી લેનાર સ્વભાવને લીધે મરહુમ તરફ ખેંચાઇ આવીને મરહુમ ઉપર ફેદા થતા હતા. આ સદગુણે વિદ્વાન સ્કોલર અને તવારીખ નવેશ ભાઇ શાપુરજી હોડીવાળા ઉપર પણ સારી અસર કીધી હતી જે વિષે એ ભાઇએ “ જામે ” માં ઇસારો કીધો હતો. આજ સદગુણને લીધે વાડયા કેસમાં ભાગ લેનારા સઘળા વઢીલ જેરીસ્ટરોનો ચાહ એઓ મરહુમ જીતી શક્યા હતા. અને છેવટે મરહુમ શેઠ જીજીભાઇ દાદાભાઇના માનવંત ટ્રસ્ટી સાહેબોનો એજ સ્વભાવના પરિણામે ચાહ જીતી લઇ, ઉડવાડામાં એક સંગીન અંગ્રેજ સ્કુલ સ્થાપવાને મરહુમ ભાગ્યશાળી નિવડ્યા હતા.

(૨) એઓનો બીજો સદગુણ તે મરહુમનું નીખાલેશ અંતઃકરણ અને બાળક સમ નિર્દોષતા.

હંમેશાં, ગૃહસ્થો, યાદ રાખજો કે જેનું અંતઃકરણ કપટથી ભરાયલું છે, જેના દીલમાં મેલ અને કીનો વાસો કરે છે-તેનાથી દુન્યાના દુઃખી-ઓનું દુઃખ ટાળી શકાતું નથી. તેનાથી કોઇનું ભલું થઇ શકતું પણ મુશ્કેલ છે. નિખાલેશ અંતઃકરણ એ તે દાદગર દાદારની એક ખાસ ઉત્તમ નવાજેશ છે. એક કપટી માણસને દરિઆવ સાથે સરખાવી શકાય છે. જ્યારે એક નિખાલેશ હૈયાના માણસને વહેતા પાણીના નિરમળ ચશમા સાથે સરખાવી શકાય છે. જેમ દરિઓ પોતાના તળીઆમાં, કાદવ, કચરો, અને આખા દેશનો મેલ, પોતામાં, જમાવ કરે છે તેમ એક કપટી અને ખારીલો રાખસ પણ પોતાના દીલમાં, કપટ, કીનો, હસદ, અદાવત, અને મેલ રાખી મૂકે છે. જ્યારે, બીજા હાથ પર ઝુઓ તો, એક વહેતા પાણીનો ઝરો નિર્મળ કાચ

જેવો હોય છે અને તેના પાણીમાં રજકણુમાર પણ મેલ આપણે જોઈ શકતા નથી, તેમ એક શુદ્ધ અંતઃકરણના નિષ્પાદેશ માણસ માટે પણ સમજવું. તે દાદગર દાદારે, અનેક બીજી ન્યામતો સાથ, આ નિષ્પાદેશ સ્વચ્છ અંતઃકરણની નવાજેશ મરહુમ બીખાજી જીનવાળા ઉપર કીધી હતી. અને તેથીજ આજે મરહુમના પ્રમાણિક વિરૂધ્ધિઓ પણ એઓ મરહુમ માટે બોલે છે કે: “ગમે તે હોય, પણ બીખાજી જીનવાલા નિષ્પાદેશ દેલના બોલા માણસ હતા.”

હવે, ગૃહસ્થો જેવું નિષ્પાદેશ દેલ હોય તેનોજ એક બાળક જેવો સ્વભાવ હોઈ શકે. તે પ્રપંચી કે ઉડે ગણવાનો કદી દાવો કરતો નથી. પણ પોતાના નિર્દોશ સ્વભાવમાંજ માન અને મગરૂરી સમજે છે. આથીજ તે પોતાની ભૂલો કમ્બુલ કરી દેવામાંજ વિવેક અને મનહ માને છે. તેથીજ, “આશીર્વાદ પયમાની પહેલવી” માં કહ્યું છે કે: “નંગરા ગુનાહ મકુન.” યાને: એક કીધેલા ગુનાહની શરમ ઢાંકવાને કાળે તહમો બીજો ગુનોહ કરશે નહિ. ગૃહસ્થો, આ તો જાણીતી બીજી છે કે એક ભૂલ જો આપણાથી થઈ ગઈ હોય તે આપણે કમ્બુલ કરી દઈએ છીએ તો, હજારો કજીઆના મોડાં કાળાં થાય છે. જો દરેક શખ્સો પોતાથી થયેલી ભૂલ કમ્બુલ કરી દેતા હોય, તો આજે આપણા ટોળામાં પણ કજીઓ કંકાસ રહેવા પામે નહિ. પણ ગૃહસ્થો, મરહુમ બીખાજી જીનવાલા એવા બાળકના જેવા નિર્દોશ હતા કે જો પોતાથી કંઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો તે તક આવવે એક બચ્ચું જેમ બોલકથી પોતાથી થયેલી ભૂલ કમ્બુલ કરી દે છે તેમ કહી દેતા, જેથી એઓશ્રી હમારા જેવા ઉધરતા જીવાન્યાઓનો વિશ્વાસ, આહ અને દેલ જીતી શક્યા હતા.

મરહુમનો ત્રીજો સદગુણ તે પોતાના મિત્રો અને ચેલાઓ

ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મૂકવાનો સ્વભાવ.

અંગ્રેજીમાં કહેતી છે કે: “વિશ્વાસ વિશ્વાસ ને જન્મ આપે છે.” વિશ્વાસ એ શ્તેહનો ખજનો છે. જો લડાઈ ગાહમાં લડતાં લરકરનો વડો સેપેહસાહાર, સેનાપતિ, જો લરકરની જુદીજુદી દુકડીઓના વડા ઝોશીસરો -જેઓ પોતાના હાથ નીચેના છે તેઓ-ઉપર વિશ્વાસ મૂકે નહિ તો લડાઈ થાયજ નહિ. તેપોલ્યન બોર્નાપાટે અને મહાન મુગલ પાદશાહ અકબરે પોતાના મિત્રો અને લરકરના વડાઓ ઉપર વિશ્વાસ મૂકી પોતાની રાજગાદી મજબુત બનાવી હતી. ન્યારે પોતાના દીકરાઓ જેવા ઉપરથી શક્તી નજરે નેવાંથી, અકબરના પૌત્ર ઔરંગઝેબની પડતી દશા થઈ હતી. મરહુમ

બીખાણ જીનવાળામાં આ ગુણ અજળ જેવા પ્રમાણમાં ખીલી નીકળ્યો હતો, જેના પરિણામે મારા પર અને મારા જેવા અનેક ઉધરતા જવાન્યાઓ ઉપર સંપૂર્ણ વિશ્વાસ અને એતેકાદ મૂકી, પોતાના કીંમતી કાગળ પત્રો દસ્તાવેજો, અને ખાનગી પત્ર વહેવાર વિગેરે હમારા હાથમાં વગર આંચકે મરહુમે મૂક્યાં. એટલુંજ નહિ પણ ધણાંજ અગત્યના અને ભારે જોખમ ભર્યા કામો પણ હમારા હાથમાં એઓએ સંપૂર્ણ વિશ્વાસ સાથે સોંપ્યા હતાં.

(૪) એઓનો યોગ્યસહગુણ: તેઓની સાચ્યા માણસો અને સચ્ચાઇ ઉપર ફેદાગીરીના છે.

અવસ્તામાં સચ્ચઇને “અરશુખ્ધોવાક્ષ” કરીને કહેવામાં આવી છે. “શરોશ યરત હાદોખત” માં જણાવ્યું છે કે: “સચ્ચઇ એજ ફતેહ છે. જે તહમો અંજુમનમાં સાચ્યા શબ્દો બોલશે તો તે તહમારી શતે-હજ છે.”

“અહુનવદ ગાથા” ના “તાવે ઉરવાતા” નામના “હા” માં વળી, કહ્યું છે કે:—સચ્ચઇ અને ઇનસાફી દાદાર અહુરમઝદ ખુશાલ થાય છે અને તેથી તેનો ખદ્દો દાદાર અહુરમઝદ છેવટે આપે છે.

વળી, “પયગાની પહેલવી આશીરવાદ” માં પણ કહ્યું છે કે: “અવા દુશ્મનાંન ખદાદશતાંન દુશ.” માને, “તહારા દુશ્મન અને શત્રુઓ સાથે સચ્ચઇ અને ઇનસાફીજ લડજે.”

એટલુંજ નહિ પણ આપણા ધર્મના “મેઇન્યો-એ-ખેદ” નામના પુસ્તકમાં તો ઇનસાફ અને રાસ્તીના કરનારને ખુદ દાદાર અહુરમઝદ સાથે સરખાવ્યો છે. જ્યારે એક પુરા અને જુઠું માણસને એહરેમન અને દેવો સાથે સરખાવ્યો છે.

મૂઠસ્યો, દરેક મહાન માણસોએ પુરાઇ અને પુરાઓ સામે શવવાને માટે સચ્ચઇનો આતશ ખીલવવાની જરૂર છે. સખળ, અંધકાર અંધકારથી દેડે થતો નથી; પરંતુ અંધકાર સામે એક નાના દીવાનો પ્રકાશ પાડ્યું તો અંધકાર દેડે થઇ જાય છે. પોતાના દુશ્મનોને જે કરવાનું એક અમુલ્ય હથવાર સચ્ચઇ છે એમ મરહુમ બીખાણ જીનવાળાની માન્યતા હતી. એઓ વારંવાર મારી આગળ બોલતા કે “જુઠો જુઠાથી નહિ મરે. જુઠો સચ્ચઇથીજ મરે.” એક માણસ જે સચ્ચઇનીજ લડતો લડતો હોય તો તેનામાં એક ચોક્કસ શક્તિ આવે છે કે જે શક્તિના બધે સામા માણસો

ઉપર ધ્યાન આપવા નેમ અસર થઇ, તેઓ આપણા વિચારને તાબે થઇ જાય છે. એ બાબે આપણા અવસ્થામાં ઉત્તવધતી ગાથાના પહેલા “હા” માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે: “જરથોસ્ત સાહેબ દાદાર અહુરમઝદને સલામ પૂછે છે કે: યા અહુરમઝદ, મને શક છે કે મહારં બોલેલું લોકો કબુલ નહિ કરશે, અને મારી દીન કોઇ મારા બોલવાથી પસંદ કરવાનું નથી, ત્યારે મારે આવા સંજોગોમાં શું ઉપાય કરવો? એનો જવાબ અહુરમઝદ આપે છે કે: ઓ જરથોસ્ત તું ત્હારામાં સમ્યક અને અશોઈ ખીલવ કે જેથી ત્હારામાં લોકોને સમજાવવાની શક્તિ આવે.” આજ સમ્યકની મીનોઇ શક્તિ કે જે મરહુમમાં હાજર હતી, તેથીજ મરહુમ બીખાજી ઉનવાળા એક કે બે સભાસદની પાર્ટીથી પોતાના મરણ વેળા લગભગ સો માણસોની પોતાની પક્ષ કરી ગયા છે. વળી ગૃહસ્થો, એઓ સામા માણસને સમ્યક સમજાવી, સમજાવટથી, પોતા તરફ જીતી લેવાના નિયમમાં માનતા હતા. ખુદ જરથોસ્ત સાહેબે પોતે પણ દીન ફેલાવવામાં આજ નિયમનો ઉપયોગ કીધો છે એમ અહુનવત ગાથાના, “અદતાવક્ષ્યા” નામના “હા” માં જણાવેલું છે.

ગૃહસ્થો, મરહુમ બીખાજી ઉનવાળાને સમ્યકમાં એટલું યકીન હતું કે, જે કોઇ પારકો, બહારગામનો કે ગામનો અણબાણ શખસ એઓ પાસ આવી ચડે અને પોતાની પાર્ટીની લડતનું તત્ત્વ જાણવા માંગે, તો તેને સત્ય થાને સાચ્યાં સિવાય ખીજું કશું કહેતા નહિ. એટલુંજ નહિ પણ એક સહરા ધતનો બોલ પણ બોલતા નહિ. આવા દાખલાઓ મેં અનેકવાર નજરે જોયલા છે, અને એઓ મરહુમ આવી બારે લાલચો વચ્ચે પોતાના વિરોધાઓની ગેરહાજરીમાં પણ પોતાની સમ્યાક જાળવી રાખતા—એ મારે મનસે એક અજબ જેવી વાત હતી. “સમ્યાક” મરહુમ બીખાજી ઉનવાળાની જીંદગીનો મુદ્રાલેખ હતો. ગૃહસ્થો, મરહુમે સમ્યાકના સેવક તરીકે ઘણું ખમ્યું છે. પણ તેમ તો દુન્યાના દરેક મહાન માણસોને ખમ્યા વગર છુટકો નથી. હરિશ્ચંદ્ર રાજાએ એક પોતાના બોલને ખાતર પોતાનું રાજપાટ છોડ્યું; એટલુંજ નહિ પણ છેવટે સત્યને માટે હરિશ્ચંદ્ર અને તારાલોચની રાણી એક ભંગીને ત્યાં વેચાઇ ગયાં. દશરથ રાજાએ પોતાની અદેખી રાણી કેકધને લડાઇના મ્યદાનમાં આપેલા વચનોને લીધે રામચંદ્રજીને વનવાસ જવું પડ્યું. ખુદ આપના પાક વખ્શુરે વહુરાંન અશો જરથોસ્ત પ્યગમ્પરને પણ અત્યંત કષ્ટ અને ઝેહમત દુસ્મનોના હાથોથી ખમવું પડ્યું હતું. જે માટે “ઓરત-વધત” ગાથાના “કામ ને મોયઝામ” નામના “હા” માં જરથોસ્ત સાહેબ

પોતાના દુશ્મનોના હુમલાઓમાંથી બચવાને “કેમના મજદા”નું ચમત્કારીક મંત્ર ભણી, દાદાર અદુરમઝદ પાસે જોર અને કૌવત માંગે છે.

ગૃહસ્થો, જે તમો બીખાણુ જિનવાલાની જીંદગી શાંતીથી તપાસશે તો માલમ પડશે કે એઓશ્રીની આખી જીંદગી સત્યાઈની લડત કરવામાં એઓએ ગાળી છે. પહેલાં તો ટોળા બાહેરના દુશ્મનો સામે વાડિયા કેસમાં સત્યાઈને માટે દશદશ વર્ષ સુધી ખાંધે આપણી લડતનો ગાવ્યાની ઝુંડો ચઢાવી, પારડી, સુરત અને મુંબઈ જઈ લડવું પડ્યું. ત્યારપછીથી ટોળા માંહેના આપણા કેટલાક કમઅફલી અને અણસમજી ભાઈઓ કે જેઓ ખેડી સલાહથી ઉધે રાહો નીકળી ગયા હતા તેઓને સત્યાઈના તાદ પર લાવવાનું ખીડું ઝડપ્યું. અને તે શુભ લડત છેવટની ઘડી સુધી ચાલુ રાખી અનેક જાતના સંકટો મરહુમે પોતા ઉપર જોડારી લીધાં, અને તે સંકટો, હાડમારીઓ, વિપત્તીઓ અને નીચ હુમલાઓ કેવા અને કેમ ખમ્યા તે હમો માનવંતોથી કાંઈ અંગણુ નથી અને એ સઘળું “સત્યાઈ” તરફની પોતાની વશદાનીને લીધેજ.

(૫) મરહુમનો પાંચમો રુદ્રગુણ તે “ જીઠાના તરફ ધિક્કાર ” નો હતો.

જે શખ્સે જીઠાનાને ધિક્કાર્યું તે કદી જીઠા માણસો સાથે દોસ્તી કરશે નહિ, એટલુંજ નહિ પણ તે મરદ જીઠાનાની સામે બળતવારીથી લડશે. વિસ્મયના ૧૫ માં કરદામાં જણાવેલું છે કે: “ઓ માઝદયશની જરથોસ્તી લોકો! હમારા હાથો, પગો, અને સમજદારી સાથે તૈયાર થાવ કે જેથી હમો ભલાં કામો વખતસર પાર પાડો, અને જેથી હમો ખોટાં અને અણુઘટતાં કામોને તોડી પાડો.” આ રીતે ખુદ અવસ્તામાં ખોટાં અને અણુઘટતાં કામોને તોડી પાડવા પ્રમાણ આપેલું છે. વળી, મહાન જરથોસ્તી ધર્મે તો એથી એક પગલું આગળ વધીને જણાવ્યું છે કે: જે માણસ પુરાઈને અને પુરા માણસોને લઈ ચલાવે છે તે પોતે ખુદ પુરા છે. તેથીજ ઇબ્રહીમનીના છેતાલીસમાં હામાં જણાવ્યું છે કે: “પુરાઓ અને જીઠાઓ ઉપર કદી દયા કરતો ના. સખખ, ખચિયત યાદ રાખજે કે જે માણસ પુરાઓ ને પુરાઈને ચાને બદીને ઉત્તેજન અને ટેકો આપે છે તેઓ ખુદ પોતેજ પુરા, બદકાર છે.” ગૃહસ્થો, મરહુમ બીખાણુ દીવ જિનવાળાને જીઠાના તરફ અતિશય તિરસ્કાર હતો. એટલુંજ નહિ પણ એઓની આખી જીંદગી

જુહાપણા અને પુરાણ સાથે બાથ લીડવામાં અને જુહાપણાને ઉધાકું પાડવામાં ગણાય છે. એમ જોઈ કહું તો તે હું વાળખીજ બોલેલો ગણાય અને તે અક્ષરેઅક્ષર સત્ય છે.

**મરહુમનો છઠ્ઠો સદગુણ તે મરહુમની મહાન મગજ અને
યાદદાસ્ત શક્તિ હતી.**

દરેક દુન્યાના મહાન માણસો મહાન મગજશક્તિ ધરાવનારા ગણાય છે. મહાન મગજશક્તિ એ તે દાદગર દાદારની ધનસાન ઉપર એક મ્હોટી અને અમૂલ્ય નવાજેશ છે. ના, એટલુંજ નહિ પણ મહાન મગજશક્તિ—એ ગેતી અને મીનોઈ જોહાનના પેદા કરનાર “અહુરા” તો પોતાનો ખાસ ગુણ (attribute) છે. એમ મહાન પ્યગમ્બરોએ અને મહાન ક્રીસ્તુકોએ કહ્યું છે. મહાન માઝદયશની જરથોસ્તી ધર્મમાં તો ખુસ્તેખુસ્તા શબ્દોમાં, જરા પણ અલંકારીક કે ભેદી ભાષા વગર—સ્પષ્ટ, આ દાદાર અહુરમઝદના સદગુણો છે એમ હોરમજદયસ્તમાં જણાવ્યું છે:—

- (૧) “અશતુઓ ઇઅદ અહમી ખરતુશ; હપતથો ખરે તુ માવો.”
- (૨) “અસતેમો ઇઅદ અહમી ચેસતેસ; નાકમો ચેસતુ આઘ.”
- (૩) “દસેમો ઇઅદ અહમી સપાનો.”

યાને:—દાદાર અહુરમઝદ કહે છે કે:—

- (૧) માઈ છહું નામ સમજદારી છે; માઈ સાતમું નામ સમજદારી-વાળો (મહાન ભેજાંવાળો) છે.
- (૨) માઈ આદમું નામ “જ્ઞાન” છે; માઈ નવમું નામ “જ્ઞાનવાળો” છે.
- (૩) માઈ દસમું નામ યાદદાસ્ત શક્તિ છે.

વળી આપણે મહાન ધર્મ તો આગળ વધી એમ કહે છે કે: સારાં કૃત્ય કોણ કરે છે ? જે ઉહાપણુવાળો અને ખરી સમજદારીવાળો, જ્ઞાનવાળો, ધનસાન હશે તેજ. અને ક્રિસ્ટુકોએ પણ એમજ કહ્યું છે. “દોરા વિસ્પ હુમત”માં આપણે નીચે મુજબ આ મહાન વિચાર કરીએ છીએ:—

- (૧) વિસ્પ હુમત, વિસ્પ હુખત, વિસ્પ હુઅરેશત, બોરા વરેશત.
- (૨) વિસ્પ હુસ્મત, વિસ્પ હુખુખત, વિસ્પ હુખુઅરેશત, નાથહ બોરા વરેશત.

યાને:—(૧) સઘળા ભલા વિચારો, ભલા શબ્દો, અને સઘળાં ભલાં કામો ઉહાપણુથીજ થાય છે.

(૨) સધળા યુરા વિચારો, યુરા શબ્દો, અને સધળાં યુરાં કામો **હાપણુની ગેરહાજરીથી** જ થાય છે.

આ ઉપરથી ગ્રહસ્થો તહમો સહેજે સમજી શકશે કે જે ધનસાન ઉપર તે દાદારે હાપણુ યાને સંપૂર્ણ સમજદારીની નવાજેશ કીધી હોય, તે ધનસાન ખુદ-ખા-ખુદ આપ મેળેજ બહા કૃત્યોનો કરનાર આ જગતમાં થાય છે. તેથીજ આપણા અવસ્તામાં “અહેરેમન” “અંગ્રહમેન્યુશ” ને ઉધી અફસનો, અવલી ખુદીનો ધસમ કહ્યો છે.

હવે મરહુમ બીખાજી દીન્યારજી જીનવાળા માટે એમ કહી શકાય છે કે: એઓ ઉપર પરવરદેગારે “ખરતુશ,” “ચેશતેશ” “સપાનો” અને “ખોદો” (વરેશત)ની અમુલ્ય નવાજેશ કીધી હતી; યાને પરવરદેગારે, આપણા સંજ્ઞાં ટાળામાં આવા મહાન નર ઉપર સંપૂર્ણ મગજ શક્તિ, સમજદારી અને હાપણુની બક્ષેશ કીધી હતી. ગૃહસ્થો, આ મારા બોલવાના ટેકા માટે આજથી આસરે ૨૫ વર્ષની વાત ઉપર એઓ માટે જુદા જુદા શબ્દોએ મત ઉચ્ચાર્યાં હતાં તે અત્રે, પુરાવા તરીકે ટાંકવા માંગું છું. મરહુમ માનવંત દસ્તુરજી સાહેબ ખુરશેદજી મીનોચેરજીનો પોતાનો મત પહેલાં તપાસ્યો.

મરહુમ દસ્તુરજીએ મરહુમ બીખાજી જીનવાળાને આજ હોલમાં ૨૪ વર્ષની વાત ઉપર માનપત્ર અને શ્યાલ એનાયત કરતાં કહ્યું હતું કે:— “એવણુની (મો. બી. જીનવાળાની) પોતાની લાયકાતથી, અને એવણુ સાથના આપણા બહોળા કારોખ્યારથી, આપણુ સરવેના દીક્ષનો ચાહ એવણે ખેંચી લીધો છે.”

હવે, આજથી પચ્ચીશ વર્ષની આપણી ગુણવંતી લલી અંગુમનને મરહુમ માટે શું મત હતો તે જોઈએ. અંગુમને એક ખાસ હરાવ કરી મરહુમ બીખાજી જીનવાળાને રંગુનથી ઉદવાડે પધારવાને અરજ કીધી હતી. ખરશેદજી દસ્તુર આ હરાવ મરહુમ બીખાજી પર રંગુન રવાના કરતી વખત હરાવની નીચે પોતે અને શેઠ એદજીજી બરડા નીચે મજબૂત અંગુમનનું મત લખે છે:—“અનંગુમન ઘટ્ટી સમજીતી કરવાને તદ્દયાર છે. અને માત્ર તે તમારી હાજરી માટેજ ખોટી છે. અને અનંગુમન તમારા અત્રે આવવાની રાહ જુવે છે.” વળી એક કાગળ ખુરશેદજી દસ્તુર મરહુમ પર લખે છે તેમાં તેઓશ્રી કાકલુદી બરેલી અરજ બીખાજીને કરે છે અને છેવટે લખે છે કે: બાઇજી, સેવટ મોટી વીનંતીથી લખુંચ જે તમો જરૂર પધારશો તો ગનુંજ નેક થશે. નહીં તો હીંઆનો મામલો બગરી બધું કીધેલું ફાકટ જશે.” ગૃહસ્થો,

આ ઉપરથી ચોખ્ખું જણાઇ આવે છે કે:-દસ્તુરજી ખુરશેજીને અને તે વેળાની ગુણવંતી બલી અંબુમનને મગ્દુમ બીખાજી ઉપર કાંઇ અજબ જેવો વિશ્વાસ છે. “અને જો એઓ આવે તોજ કામ થાય” એવો પકકો દારૂ કરી અંબુમન, એઓની બાહોશી ઉપરજી વિશ્વાસ મૂકી બેસી હતી.

હવે અંબુમનના બાહેરના શખસોએ જો એવો માટે સારાં મત આપ્યાં છે તે માટે મગ્દુમ ખુરશેજી દસ્તુરના એક મગ્દુમ બીખાજી ઉપર લખેલાં કાગળમાંથી અત્રે ટાંકું છું. “તમે બાઇ જરૂર બા જરૂર પધારો તો શાર પરીણામ આવશે. બહુમનજી પટેલ ત્યાં કાત્રક સાહેબ, ફર્ગમજી પાટે સઘળાં કેચકે તમે તેવોને બોલાવશો તો સાર થશે માટે તમે જરૂર અત્રે આવવા વીશે ખુશી ભરેલો કાં લખ્યો.”

હવે, તે વખતના સેલીસીટર અને આજના એડવોકેટ, અને એક વખતના જસ્ટીસ દીનશા મુદલાએ એઓ મગ્દુમ માટે શું આભગ્રાય દર્શાવ્યો હતો તેનો હું અત્રે સાર ટાંકીશ: “ઉદવાડાની અંબુમન વાડીયા પક્ષ સાથે સમજુતી કરી જો હમો મેળત્રી શકી છે તે હુકો મેળવનાર કેમજ નહિ પણ મે.બેદ બીખાજી દી-ચારજી ઊનવાળાજ છે. આ કેસ લડવામાં અને તેનું આવું લાભકારક પરિણામ લાવવા માટે મે.બેદ બીખાજી ઊનવાળાની હોશવારી ને બાહોશીને અને એઓના બહોળાં જ્ઞાનને શાખાશી ઘટે છે.”

ગૃહસ્થો, મી. સ્ટ્રેન્ગમેન તે વખતના એક બાહોશ અગ્રેજ એડવોકેટ જનરલ એઓને જો શાખાશી આપે છે તે ખરે એક મગરૂર થવા જોગ ખીના છે. મે.બેદ બીખાજી ઊનવાલા પોતાના વકીલ કોયાજી સાથે હાઇકોર્ટ ને અપીલ ગઇ હતી તે સંબંધમાં આપણો કેસ સમજાવવા સ્ટ્રેન્ગમેનને બંગલે ગયા હતા. લગભગ ત્રણ કલાક વાદ વીવાદ ચાલ્યો. બીખાજી જો બોલતા તેના અંગ્રેજી તરજુમો કરી સાથે ગયલા વકીલ સ્ટ્રેન્ગમેન ને કહેતા. જે સત્તાલો સ્ટ્રેન્ગમેન કરે તે તુરતા તુરત, ચાદતા શક્તિથી, બાહોશીથી જવાબ મરદુમે વળ્યા. વાદવીવાદ પૂરી થયા બાદ, સ્ટ્રેન્ગમેન ઉભા થયા બીખાજીને ‘સેકીન’ કરી મી. કોયાજીને કહે છે કે આ દસ્તુરજી મારા તરફથી કહો કે: “આ હમાની કેસ રજુ કરવાની, તેની હકીકતો ચાદ રાખવાની અને બાહોશીથી જવાબ આપવાની શક્તિથી હું ઘણેજ ખુશ થયો છું. એઓને કહેજો કે: જો હમો એક બેરીસ્ટરનું શીખ્યા હોતે તો એક ચુનંદા બેરીસ્ટર થતે-એમ મને જરૂર ખાત્રી છે.” ખરે, આ એક ઉત્તમમાં ઉત્તમ સરટીફિકેટ છે.

હવે, સામા પક્ષના એટલે વાડિયા પક્ષના વકીલોને બીખાજીની બાહોશી અને મગજ શક્તિ માટે કેવું મત હતું તે તપાસ્યે. ૩૦ બં પેમાસ્તર વકીલ, “જમે જમશેદ” માં લખે છે કે:—“મરહુમની ઉદવાડાના આતશ બહેરામ કેસ મધેની મદદ બહુજ ખતીલી અને કાબેલ્યન ભરી હતી. તેમની અઠાગ એહમતને લીધેજ ઉદવાડાની મૌખિક અંજુમન એ મુકદ્દમો દેક વેર જીતી હતી. અને સરવ કામ પડતું મૂકી તેવણે જે સેવ ઓ બજવી હતી તે એમની સામી પક્ષના એક વકીલ તરીકે મેં જાતે જોધ વખાણી હતી.

હવે વિદ્વાન તવાનીખનવેશ બાધ શાપુરજી હોડીવાલા એઓ માટે કહે છે કે:—“આ બલા અને ચંચલ એરવદ બીખાજી દી૦ જિનવાલ. ઝાઝા પટેલ ન હતા, પણ બહુજ કઠેર હોવાથી, તેમણે પોતાની આસપાસ એડ્યુએટો, ત્યા શીખેલા ગૃહસ્થોનો એક વર્ગ ભેગો કર્યો હતો, કે જેઓ છૂટથી તેમની સલાહ લેતા હતા. આ તવારીખનો ખરડો ધ્યાનથી સાંભળીને એરવદ જિનવાલાએ અનેક સચનાઓ આ લેખકને કરી હતી, અને પોતાની બહોળી મહિતી પ્રમાણે અનેક વિષયોના ખબર આપી હતી.”

આ ઉપરથી, ગૃહસ્થો, તહમોને જણાશે કે જે મી૦ દીનશા મુસ્લાં, મી૦ સ્ટ્રેનગમેન, એડવોકેટ જનરલ, મી૦ રસ્તમ પેમાસ્તર વકીલ, મી૦ ફરાંમજી પાંડે, બહમનજી પટેલ, અને છેવટે મરહુમ દસ્તુરજી ખુરશેદજી અને મી૦ શાપુરજી હોડીવાલા, મરહુમની બાહોશી, હુશ્યારી, અક્કલ અને મગજ શક્તિ માટે આવા ઉચ્ચ શબ્દોમાં વખણ કરે છે તો હવે આપણે સહેલાઈથી સમજી શકીશું કે આજથી ૨૫ વર્ષની અંજુમન શા માટે તે બલા નર બીખાજી જિનવાલાના નામ અને કામ ઉપર શ્રીદા થઈ જઈ, એક મેળાવડો કરી, મરહુમને એક કોમતી રચાવ અને પર્સ આજ હાલમાં એનાયત કરી, એઓશ્રીને એક સંજ્ઞા આપવાને કદી નહિ મળેલું અનુપમ માન આપે છે.

(૭) મરહુમમાં જે સાતમે મહાન સફળ હતો તે: સજુરી, યા સુખ અને દુખમાં મગજનું સમતાલપણ રાખવાનો સફળ. (Equanimity)

ગૃહસ્થો, ખુદ દાદર અહુરમઝદ “અહુરમઝદ યસ્ત” માં કહે છે કે: “હુરે શકિક નામ અહમી,” યાને દાદર અહુરમઝદ પોતાને માટે કહે છે કે:

મારું નામ તે છે કે જેનાંથી નાસીપાશી અને ગમગીની દૂર છે. તેથી ગૃહસ્થો, જે આ સપુરીનો સદ્ગુણ-સુખ અને દુઃખમાં સમતોલપણ જાળવવાનો સદ્ગુણ-એક ધનસાનમાં હોય, તે બેશક, તે એક ખરી ખુદાઈ સદ્ગુણની બક્ષેશ ગણી શકાય. એક મહાન અંગ્રેજ કવી (Kipling) એ કહ્યું છે તેમ: મહાન માણસો સુખ અને દુઃખને એક સરખા ઠગારા તરીકે ગણે છે. તેથીજ, ગૃહસ્થો આપણે “પતેતે પશેમાની” માં બણીએ છીએ કે:-

“ પ નીકીએ દાદર અદુરમજદ સેપાસદાર હોમ. પપેતીઆર અનાઇ, અજ ધનામીનો અવર મદ, ઉમીદે રસ્તાખીજરા, પદશ ખોરસંદ હમદાસ્તાન હોમ.” યાને:—“અદુરમજદ જે મદારા ઉપર નેકી (અને બક્ષેશ અને સુખની) (જે પુરાઓના બદ અને નીચ હુમલાઓની) હલાકી આવી પડે છે તે માટે અંતરમાં રસ્તાખેઝની ઉમેદ રાખીને હું સખર અને સંતોષ પકડું છું.” ગૃહસ્થો, આથી ત્હમો સહેજે સમજી શકશો કે:- મહાન પુરૂષો સુખથી કુલધ કુલજીવ થતા નથી તેમજ દુઃખથી કે હાર અને શેક્સતથી નાસીપાસ થતા નથી. અકબર પાદશાહના બાપ હુમાયુનમાં આ સદ્ગુણ હતો, તેથીજ તેણે જે દિલ્હીની ગાદી ગુમાવી હતી તે પોતેજ પાછો મેળવી શક્યો. અંગ્રેજોમાં આવા સદ્ગુણવાળો રાજા “યુસ” થઇ ગયો છે. આને હિન્દુસ્થાનમાં આવા સદ્ગુણવાળો પુરૂષ મહાત્મા ગાંધી છે કે જેઓને મનસે જેલ કે પોતાનું ઘર સર્વ એક છે. ગૃહસ્થો, હું ત્હમારી થોડીકજ મીનીટમાં ખાત્રી કરીશ કે આવો સપુરીનો મગજનું સમતોલપણ :રાખવાનો સ્વભાવ મરહુમ બીખાજી જાનવાલા ધરાવતા હતા.

એક વખત એહવો હતો કે ઉદવાડા અંજુમન મરહુમના નામ અંન કામ ઉપર શીદા થઇ ગઇ હતી. અને પોતાની ચાહના અને શીદાગીરીનો જુરસો દેખાડવાને એ ગુણુચંતી અંજુમન આજથી બરાબર ૨૪ વર્ષની વાત ઉપર એક બચ્ચ મેળાવડો આજ હોલમાં કરે છે. અને મરહુમ બીખાજી જાનવાલાને એક કીમતી સ્થાલ અને પર્સ એનાયત કરે છે. અને તન, મન અને ધનના ભોગે દશ-દશ વર્ષ લગી બજાવેલી સેવાનો આ બદલો હતો. પણ જેવો વખત છે તેવો કાઢનો રહેતો નથી. ઓ દુન્યા બેવશ ! ઓ દારંગી દુન્યા ! તુંએ કાઢને પાલ્યો નથી. તારો સ્વધઓ બેવકાઇમાંજ છે. અશસોસ, બાઇઓ સદહજર અશસોસ, આ મરહુમનો મીઠો મેવો ! આ અમુસ્ય અહેસાનનો બોજો, આ પ્યારા જાનથી વધુ પ્યારો કીમતી ખજનો !

અને તે અંજુમનને જોળે લાવી મૂક્યો તેનો બદલો શું ? બાઇઓ, બલાઇ કે ખુરાઇમાં ? અશ્સોસ ! જે ગુણવંતી અંજુમને બલાઇનો કીમતી હદીઓ મરહુમને આપ્યો તેનાજ વારસો, ઓ બેવશા દુન્યા ! તેનાજ વારસોએ એવણને બહુ કડવાં ફળો ચખાડ્યાં. સાહેબો જેઓના તરશ્થી બલાઇના બલા બદલાની નક્કિ આશ હતી, તેઓ તરશ્થી મરહુમે નગુણાંપણાં સીવાય કશું જોયું નહિ. સાહેબો, જે પનોતા નરનું મુખરક નામ ધરાનશાહના નુરી કેમલા સાથે અમર છે; જે નરની બલાઇ ઉદ્ધારેના દરેકે દરેક આથરવનની રોગરગમાં વહે છે, તે બલાઇ સાહેબો આજે ક્યાં ગઇ ? અશ્સોસ ! જે નરને સુના અને રૂપાના કુલોની પાંદડીઓથી વધાવવા હતા, જે નરની બલાઇને ગુલામ અને ચપેલીના પમરતાં કુલોના પમરાટથી યાદ કરવી હતી તે, સાહેબો, તે બલાઇ ક્યાં ગઇ ? જે નરની બલાઇ માટે આ હોલના પથરોમાં પણ શ્વ હતે તો પોકાર કરી, આદમ-જાતની બેવશાઇ ઉપર સદહજાર લ્યાનત નાંખતે. તે બલા નરની બલાઇ ક્યાં ગઇ ? તે બલાઇ, સાહેબો, ક્યા દરિઆવનું પેટું આજે ગળી ગયું ? તે બલાઇ, સાહેબો, ક્યા ઉંડા ગારમાં ગરક થઇ ગઇ ? અશ્સોસ જ્યાં બેવશા અને નગુણાંપણું હોય ત્યાં બલાઇ અને ખુરાઇ એ સૌ સરખું છે. ગૃહસ્થો, આપણા બાઇઓને જોડે રસ્તેથી સમ્યકનાં રસ્તા ઉપર લાવવાની એઓની યાદગાર કેશોષો અને ઝેહમતોએ, અંજુમનનો ડાહેલો સડેલો ગેર કારોબાર દૂર કરવાના એઓના વખાણવા લાયક શુભ પ્રયત્નો માટે, દુન્યા બેવશા થઇ. ખુદ અંજુમન બેવશ થઇ ! પણ મરહુમે હજારો નીચ અને ન છાજતા હુમલાઓ અને સંકટો છતાં, સમ્યકનો રાહ છેવટની ઘડી સુધી છોડ્યો નહિ. અને છેવટ સુધી તે દાદગર દાદાર કે જે ઇનસાફનો આપનાર દાવર છે તેના ઉપર વિશ્વાસ મૂકી સખર રાખી અને મગજનું સમતોલપણું કદી ગુમાવ્યું નહિ કે નાસીપાશ કદી થયા નહિ; પણ ઉલટા વધારે ખુદાઇ જોમ અને કૌવતથી ખુરાઇ સાથે બલતવારીથી લડયા. આફ્રિન હોજો, સદ હજાર આફ્રિન, આવા બલા નરના અશો રહ ઉપર !

વાડિયા કેસ એટલે શું ?

ગૃહસ્થો, તહમારામાંના ધણુકોને ખ્યાલ નથી કે-વાડિયા કેસનું પરિણામ આપણા ટાળા માટે કેટલું અગત્યનું છે ? હુંકમાં જો કહું તો: જો આપણે આ કેસમાં હારી જતે તો પરિણામ એ આવતે કે આપણે આપણા પોતાના ઘરમાં ગોલામ થવા બરાબર આપણી હિણપસ્તી બરેલી જાંઘી

ગણાતે. જે ટોળાના મ્હાન ન્યાગાનોએ આવી હિણપસ્તી સ્થિતિ કરતાં જંગલ અને પહાડની મુસાફરી અહેતર ગણી અને જેઓ નૌમારી છોડી, તે સાથે પોતાનો માલ, અસખાલ, ઘરખાર, વાડી વગેરે, સગવડાં છોડી પોતાનું સર્વસ્વ છોડી, કંઠવાડા તે ઉડવાડાના જંગલમાં આપર અને સ્વ-માન વાળી જીંદગી ગુજારવા આવ્યા હતા, તે મ્હાન ન્યાગાનોના આપણે સાંન્યા પુત્રો નીવડ્યા. તે કરોડપતી શેઠયા સાથે જીવતોડ ઝેડમત વડાવી ખાથ ભીંટી અને હિ-પસ્તી ભરેલી જીંદગી કરતાં કંગાલ્યત અને ગરીબાઇ પસંદ કરીધી. મરહુમ દસ્તુરજી ખુરશેદજી આ વખતના બીજા મામલા માટે મરહુમ બીખાજી ઉપર લખેલા પત્રમાં લખે છે કે:- ‘તુંકમાં હમાઈ તેમજ બધા લાઈડાનું એકઠે અવાજે કહેવું એ છે કે આ વખતનો સટાસટનો છે. માટે પૈસાનું મહેલું બેંચાનું નથી. પદસા મલી રહેશે પણ આપણા આપ-દાદાનું ને આવતી ઓલાદનું ખોહી બેસવાનું નહિ થાય.’ આફ્રિન, આવા પ્રમાણી નરોના અશેરફ ઉપર કે જેઓ અંજુમનની મત્તા ઉપર આવેલા ગંભીર વાદલ, પોતાની આવતી ઓલાદ એટલે આપણે માટે તે ગંભીર વાદલ મહા મુશ્કેલીએ વીખેની નાખી નથીને બેસી ખાવાનું કરી આપી ગયા !

વાડિઆ કેસનો જીતનાર વીરલો.

ગૃહસ્થો, મરહુમની જીંદગીની નોંધ વાડિયા કેસ વગર અધુરી છે. જો કે આ ગંજાવર એક દહેકા સુધી લખાયલા ખંચાલુ ઝવડાના ત્રણ વાદીઓ હતા, અને જો કે પહેલા બે વાદી ખુરશેદજી દસ્તુર અને એદલજી શેઠને પોતાના ટોળા પ્રત્યેના અખૂટ ખ્યાર અને ચાહ માટે શાખાશી અને મુખ્યારક્યાદી ઘટે છે, છતાં ગૃહસ્થો દરેકે દરેક લેખીત ટોકયુમેન્ટ જે લેખીત પૂરાવો મ્હારા હાથમાં આવ્યો છે-અને તે પૂરાવો સદ્દર અને બહેળા પ્રમાણમાં છે. તે પૂરાવાથી હું જોઈ શક્યો છું કે વાડિઆ કેસના જીતનાર વીરલો ફક્ત બીખાજી હતા, એ માટે અંજુમનના ફરિવો ખુરશેદજી દસ્તુરના કાગળો અને ભાષણો કેસને અંગેના કાગળ પત્રો, અને છેવટે બંને પક્ષના ધારાના હિમાયતીઓ ગત્રાહી પૂરે છે માનવંત ખુરશેદજી દસ્તુરનાજી ચાદગાર શબ્દો આપણે ખરા માનીએ-અને તે ખોટા માનવાનું કશું કારણ નથી-તો, તેઓનાજી શબ્દોમાં કહીએ કે: ‘ગોયા આપણા કેસની લડતનો છુંડો એવજી પોતાનેજ માથે ઉઠાવ્યો હતો, અને તુંકમાં જો એમ કહું કે બખ્ખે કોરટે લડ્યા પછી જો આપણને

સ્તેહમંદી મળી તે એવણીની અથાગ મહેનત અને રંજને આભારી હતી, એમ કહેવામાં હું ગેરવાજ્જી બોલેલો કહેવાઈશ નહિં. ” આમ મરહુમ દસ્તુરજી ખુરશેદજી મીનોચેરજી બોલ્યા છે; અને બેશક મારા જેવા એક નિષ્ ક્ષપાતિક માણસને બીજા પૂત્રાઓ જોતાં આ શબ્દો તદને વાસ્તવિક અને દરોઅસ્ત લાગ્યા છે.

પણ તે બહા, પરમાર્થી, ગુણવંતા, લાયક અને ગૃસ્થાધવાળા દસ્તુરજી ખુરશેદજી મીનોચેરજી એક ધ્યગામ્બરી શબ્દોથી લવિખ્યતી વાણી ભાખી ગયા છે. તે અમર શબ્દોજી આપણા સરવેના હૈયામાં તકો દરેક દરેક જણે દરેક નાનાં યા મહોટાએ, સ્ત્રી યા પુરુષે, ઘરડાં યા જુવાને, પોતાનાં જીવનનાં તખ્તના ઉપર કોતરી, વફાદારીની લાગણીથી આજે તેની યાદ કરવી આપણુ સધળાને ધટે છે; મુનાસેમ છે મરહુમ ઉપર લખેલા એક કાગળમાં મરહુમ દસ્તુરજી ખુરશેદજી લખે છે કે:—

“ પણ ધીગજી હીમત રાખી જેવું આગળ ખંતથી જેહમત ખેંચી કામ બળવ્યું વું આ વખતે પણ કરસો. તેનો બદલો તમોને તે કીરતારથી મલશે. ને આપણા સંજણા ટોળાનું બહુ થવાથી તમો ભાઈનું નામ જાહેરાત યાદદાસ્ત તરીકે હી, લવિખ્યતી તવારીખમાં નોંધાશે. ”

ખરે, ખચિત મરહુમ બીખાજી જીવવળાનું મુઆરક નામ ઉદવાડામાં એક યાદદાસ્ત તરીકે પડેડી દર પડેડી આપણી આલ ઔલાદની ઔલાદ જાગવી રાખશે—તે માટે આપણને સધળાને જરાપણ સંદેહ નથી. ભાઈઓ હું તો એક ડગલું આગળ વધીને બોલીશકે: જ્યાંસુધી આ પાક ઇરાનશાહનો નુરી કેબલો રોશની આપતો રહેશે, જ્યાંસુધી ફક્ત એકજ સંજણો અથોરનાન દુન્યામાં હસ્તી ભોગવતો હશે—ત્યાં તુલ્લીક, ગૃહસ્થો ત્યાં તુલ્લીક આ મહાન વીરલાનું નામ જીવતું જાગતું અને અમર રહેશે.

છેવટે એ મરહુમના સહજુઓ એકત્રાર ફરીથી કહી જઈ તો આ હતાં: એઓ સામાનું દેલ જીતી લેવાનો સ્વભાવ ધરાવતા હતા; એઓનું અંતઃકરણ નિખાલેશ અને જાળકના જેવું નિઃદોષ હતું. એઓ પોતાના મીત્રો જુવાન યા વૃદ્ધમાં, પોતાનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મુક્તા, એઓ સચ્ચના સિપાહ ને સત્યના પ્રજ્વળી હતા. એક વશદાર મિત્ર હતા, દુશ્મનને માટે પણ સાચ્યું બોલનારા હતા. પોતાના ગામ અને ટોળા ઉપર ફીદા

હતા, પોતાના અણુસમજી રાંક ટોળાને પોતાના એક લાડકાં બચ્ચાં સમાન એવો ગણ્યતા હતા, અને પોતાના ગામનું કોઇપણ ભોગે ભક્ષ કરવાને, ધાર્મિક અને દુન્યવી કેળવણી પોતાના ગરીબ ટોલામાં ફેલાવવાને, અને પોતાના સંજ્ઞા ટોળાનું નામ દુન્યામાં અમર કરવાને અંતરમાં ખરા દેલથી અત્યંત જીજ્ઞાસા રાખતા હતા. અને છેવટે સુખમાં જેટલાં સંતોષી તેટલા સંકટના વખતે પણ સખુરી ધરાવનારા મગજનું સમતોલપણ રાખનાર મહાન વીર પુરુષ હતા.

છેવટે, આજે ભાષ્યો આપણી પ્રોટેસ્ટ પાર્ટીના મહાન સ્થાપક નરને આ ખાકી દુન્યામાંથી ચાલી જવાને બે વર્ષ થયાં છે જે આપણી પાર્ટી પાંચ-અને દશ માણસની હતી તે આજે સો-સવાસો માણસની સંખ્યા ધરાવે છે. એ ઘણી ખુશાલીનો વાત છે જેમ આપણી પાર્ટીના સ્થાપક મહાન નર મરહુમ બીખાજી દીં જીનવાળાનો મુદ્રાલેખ સચ્ચ હોતો તેમજ તેઓએ સ્થાપેલી આ આપણી પાર્ટીના મુદ્રાલેખ “સચ્ચ” છે. જ્યાં સુધી આપણે આ પાર્ટીમાં વધારો કરી આપણે અંજીમનના કારોબારમાં “સચ્ચ” લાવીયું નહિ ત્યાં સુધી તે મહાન નરના રૂઢને આપણે ખુશતુદ કરીશું નહિ. તે મહાન નરના અશોરૂદનો ખોરાક હજીબી “સચ્ચ” જ છે. માટે આજના ગમગીની ભરેલા ગંભીર દિવસે આપણે સઘળાઓ એકબી ફવા યુગ્મરી શું કે જે શુભ કામ મરહુમ બી. જી. એ પોતાની જીંદગીમાં આરંભ્યું છે તે કામ સરંજામ ઉતારવાની, તે પાક દાદાર અહુર-મજદ, પાક ધરાનશાહ આંતશ બહેરામ અને હમે અમેસાશપંદો આપણને સઘળાને. જોર, હીંમત, અને શક્તિ બક્ષે કે જેથી તે સંજ્ઞા ટોળાના મહાન નરનું રૂઢ ગરેથમાન બહેસ્તમાં, ખુશતુદ અને શાદમાન થાય! અથ જમીઆદ યથ આફ્રિનામી !!!



